

Grażyna Piechota

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
e-mail: grazyna.piechota@umcs.lublin.pl

[„Infrastruktura bibliotek. Ewolucja przestrzeni bibliotecznej i jej wpływ na jakość usług i wizerunek placówki”, VI Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy (Lublin, 28 marca 2019 r.)

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.28.09>

W dniu 28 marca 2019 r. odbyło się VI Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy pod hasłem: „Infrastruktura bibliotek. Ewolucja przestrzeni bibliotecznej i jej wpływ na jakość usług i wizerunek placówki”. Tegoroczne spotkanie zorganizowane zostało przez Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, przy współudziale partnerów: Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Zarząd Okręgu w Lublinie, Akademickiego Koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Lublinie, Sekcji Bibliotek Naukowych SBP Oddział Lublin, a także Sekcji Bibliotek Publicznych przy Zarządzie Głównym SBP.

Forma cykliczna Forum, zapoczątkowana w 2015 roku, jest okazją do umacniania współpracy oraz wymiany doświadczeń w środowisku bibliologów, informatologów i bibliotekarzy z regionu Lubelszczyzny. Dotychczasowe spotkania przebiegały pod hasłami: „Nowoczesna Biblioteka – Nowoczesny Bibliotekarz”; „Nowoczesne formy pracy w bibliotece – możliwości placówek a potrzeby i oczekiwania pracowników”; „Czytelnik i czytelnictwo w dobie elektronicznej transmisji kultury pisma: stan obecny, wyzwania, per-

spektywy”; „Biblioteki partnerem – partnerzy dla bibliotek: modele – strategie – korzyści” oraz „Biblioteka wielokulturowa - wielokulturowość w bibliotece. Użytkownicy - zbiory - usługi”¹.

Głównym celem konferencji była odpowiedź na pytanie, jak modernizacja przestrzeni bibliotecznej wpływa na jakość usług, satysfakcję użytkowników i społeczny odbiór bibliotek. Początek XXI wieku to dynamiczny rozwój światowego budownictwa bibliotecznego, tzw. *library boom*. W Polsce okres ten przypadł na lata 1999-2015 i dotyczył przede wszystkim bibliotek publicznych oraz akademickich. Powstały wówczas, bądź zostały zmodernizowane, liczne budynki biblioteczne zachwycające pod względem architektonicznym, a zarazem praktyczne w aspekcie funkcjonalnym. W nowo projektowanych lub modernizowanych budynkach poza wolnym dostępem do zbiorów wprowadzono wiele innowacyjnych rozwiązań w zakresie m.in. usług bibliotecznych, przestrzeni bibliotecznej, struktur organizacyjnych, zasobów cyfrowych, technologii informacyjnej czy monitorowania potrzeb użytkowników. Powstały komfortowe przestrzenie fizyczne i wirtualne, dostosowane do zindywidualizowanych potrzeb użytkowników, nowoczesnych stylów edukacji oraz nowych technologii.

Konferencja cieszyła się olbrzymim zainteresowaniem praktyków i teoretyków związanych z informacją naukową i bibliologią. Uczestniczyło w niej ponad 100 osób reprezentujących biblioteki różnego typu, ośrodki informacji i kultury oraz środowisko badaczy książki i informacji naukowej z regionu. W gronie teoretyków i praktyków bibliotekarstwa wymieniano się wiedzą i doświadczeniami, związanymi z przeobrażeniami i rewitalizacją przestrzeni bibliotecznej (zarówno tej fizycznej, jak i wirtualnej) w różnych placówkach. W Forum uczestniczył również architekt, designer - Grzegorz Kłoda, zajmujący się kompleksową obsługą inwestycji, autor projektu aranżacji wnętrz Biblioteki na Poziomie, 40 filii MBP w Lublinie, nagrodzonej w Plebiscycie Polskie Wnętrze 2018 w kategorii „Wnętrza publiczne”(II miejsce).

Podczas obrad wygłoszono 10 referatów, uszeregowanych w sposób merytoryczny i logiczny, od założeń teoretycznych po rozwiązania praktyczne związane z infrastrukturą bibliotek. Prelegenci z zaangażowaniem i entuzjazmem prezentowali nowe rozwiązania w zakresie usług, otwartego dostępu do zasobów oraz aranżacji przestrzeni bibliotecznej.

Przebieg konferencji podzielono na trzy części: sesję plenarną (pod tytułem *Przestrzeń biblioteki – perspektywa bibliologów, bibliotekarzy i architektów*), sesję popołudniową (pod hasłem *Kształtowanie infrastruktury bibliotecznej – rozwiązania praktyczne*) oraz panel dyskusyjny o *nowych przestrzeniach bibliotecznych/nowych funkcjonalnościach i ich wpływie na użytkowników*.

¹ Szczegółową problematykę Forum omówiono w sprawozdaniach z konferencji, zob. Has-Tokarz & Malesa, 2015a, 2015b, 2016; Piechota, 2017, 2018.

Oficjalnego otwarcia obrad dokonała dyrektor Instytutu INiB prof. dr hab. Maria Juda, witając gości i wprowadzając ich w problematykę konferencji. Następnie głos zabraly Joanna Chapska (przewodniczącą Zarządu Okręgu SBP w Lublinie), Kinga Dobrowolska (Akademickie Koło SBP w Lublinie) oraz Małgorzata Pieczykolan (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego oraz Sekcja Bibliotek Publicznych).

Moderatorem sesji plenarnej była dr hab. Anna Dymmel (Instytut Informatyki Naukowej i Bibliotekoznawstwa UMCS). Obrady rozpoczęła referatem pt. *Koncepcja przestrzenna biblioteki – zagadnienia teoretyczne* dr Renata Malesa (Instytut Informatyki Naukowej i Bibliotekoznawstwa UMCS). Prelegentka podzieliła się refleksjami nad przestrzenią biblioteczną w wymiarze uniwersalnym, społecznym i kulturowym, jak również omówiła jej rodzaje, m.in. przestrzeń fizyczną/architektoniczną, społeczną/publiczną i wirtualną. Zaprezentowała różne koncepcje przestrzeni bibliotecznej, w tym jej ewolucję z uwzględnieniem podziału na: salową, trójdzielną i w systemie modułowym, którego podstawę sformułował w 1933 r. amerykański architekt Angus Sned McDonald. Kładł on nacisk na zasadę *flexibility* – giętkości, zmienności i przystosowalności budynku do potrzeb użytkownika. Realizacją tej idei był budowany w latach 1935–39 aneks Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie oraz Biblioteka Uniwersytecka w Athens z 1953 r. (zob. Adaszyńska, 2018, s. 28) Prelegentka kolejno omówiła współczesne koncepcje budownictwa bibliotecznego, m.in. *10 przykazań* stanowiących o funkcjonalnym projektowaniu oraz wykorzystaniu gmachów bibliotek, sformułowanych przez Herry Faulkner-Brown'a. Według niego funkcjonalny budynek biblioteczny powinien być: elastyczny, zwarty, dostępny, rozszerzalny, zróżnicowany, zorganizowany, wygodny, bezpieczny, ekonomiczny oraz zapewniający stałe warunki środowiskowe i mikroklimatyczne (zob. Faulkner-Brown, 1997). Dr R. Malesa zaprezentowała koncepcje Andrew McDonald'a, który większy nacisk położył na przestrzeń biblioteki ukierunkowaną na czytelnika. Według niego dobra, funkcjonalna przestrzeń powinna być: funkcjonalna, elastyczna, dostępna, zróżnicowana, interaktywna, sprzyjająca, przyjazna dla środowiska, bezpieczna, efektywna, zaprojektowana na miarę nowych technologii oraz posiadająca to coś, co stanowi jej ducha (McDonald, 2006). Referentka omówiła cechy nowoczesnej przestrzeni bibliotecznej oraz koncepcję uwzględniającą zmieniające się potrzeby użytkowników podjętą przez Tinę Hohmann (2006). Wystąpienie uatrakcyjniły przykłady nowoczesnych budynków bibliotecznych polskich i zagranicznych, od awangardowej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego poprzez niekonwencjonalne biblioteki, m.in. „biblioteka bez książek” (Loyola University w Chicago), „powracająca do podstaw” (Biblioteka Musashino Art University w Tokio), „brama wiedzy” (monumentalna, hybrydowa Biblioteka Uniwersytetu Humboldta w Berlinie), *cybrary* - inteligentną organizację w inteligentnym budynku

(Biblioteka i Centrum Nauczania Wiedeńskiego Uniwersytetu Ekonomii i Biznesu), po *cybrary cafe* – przyjazne środowisko do nauki, wspomagające procesy nauczania (Tama Art. University w Tokio)². Podsumowaniem wystąpienia było zaprezentowanie nowych tendencji w projektowaniu bibliotek publicznych (koncepcja „biblioteki otwartej” i biblioteki jako „miejsca trzeciego”).

Następnie dr Krystyna Kwapisiewicz-Hudzik (Biblioteka Główna UMCS) omówiła *Problem otwartości przestrzeni fizycznej i wirtualnej biblioteki akademickiej*. Skupiła się na przykładach polskich bibliotek, a mianowicie: Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach, Bibliotece Główniej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie oraz zagranicznych, m.in.: Bibliotheca Albertina, Bibliotece Uniwersyteckiej w Lipsku, Bibliotece Instytutu Technologicznego w Karlsruhe, Bibliotece Uniwersyteckiej w Regensburgu), analizując przestrzeń architektoniczną oraz otwarty dostęp do ich zasobów. Podkreśliła, iż w nowoczesnej bibliotece akademickiej przestrzeń biblioteki dostosowywana jest do potrzeb użytkowników, którzy oczekują nowych usług usprawniających proces obsługi, czy uproszczenia procedur zdalnego dostępu do źródeł elektronicznych.

Kolejna referentka, Monika Janusz-Lorkowska (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego), w wystąpieniu *Bibliotecki plenerowe przyszłości* skupiła się na nowych, miejskich ideach promocji czytelnictwa, m.in. akcjach: miasto literatury, „czytamy gdzie indziej”, literackich grach miejskich i podchodach literackich, a także książkomatach, idei *bookcrossingu* i *book sharing*. Omówiła chronologicznie promocję czytelnictwa: w przeszłości (w Polsce idea kiosków Ruch-u), teraźniejszości (regaly w przestrzeni miejskiej, stacje bookcrossingowe) oraz przyszłości (zadaszone, mobilne i otwarte biblioteki plenerowe). Całość wystąpienia uatrakcyjniły przykłady bibliotek plenerowych polskich i zagranicznych.

W referacie pt. *Biblioteka w Hangzhou platformą współpracy bibliotek Europy Środkowo-Wschodniej i Chin* Joanna Chapska (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Zarząd Okręgu w Lublinie) przybliżyła przestrzeń architektoniczną bibliotek, m.in. Biblioteki Publicznej w Hebei (1908), Biblioteki Publicznej w Wuhan (1946) oraz Biblioteki Publicznej w Sichuan (1912, nowa siedziba od 2015), jak również omówiła spotkanie zainaugurowane w 2017 roku (Chiny – Biblioteka w Hangzhou) przez przedstawicieli Ministerstw Kultury oraz Biblioteki Narodowe państw europejskich. Zauważyła, iż jakość funkcjonowania biblioteki jako wieloaspektowej instytucji społecznej zależy od integracji czynników społeczno-kulturowych oraz rozwiązań planistyczno-architektonicznych.

² Szczegółowe omówienie architektury współczesnych bibliotek wyróżniających się charakterystycznym przesłaniem i innowacyjnymi rozwiązaniami (optymalne rozwiązania przestrzenne) zaprezentowała Lidia Szczygłowska (2013).

Moderatorem sesji popołudniowej, w której poruszono problematykę kształtowania infrastruktury bibliotecznej, była dr Krystyna Kwapisiewicz-Hudzik. Obrady sesji rozpoczął referat Piotra Tokarczuka (Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie) zatytułowany *Nowe przestrzenie. O aranżacjach w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lublinie*. Prelegent zaprezentował rozwiązania przestrzenne zastosowane w wybranych bibliotekach (nowo wybudowanych oraz modernizowanych). Opisuując przykładowe biblioteki, analizował nowe rozwiązania architektoniczne, służące integracji przestrzeni i miejsca, w których stymulowane są nowe relacje międzyludzkie. Zwrócił uwagę również na ideę mediateki jako koncepcję multimedialnego centrum wiedzy, kultury i informacji.

Kolejni referenci, Paweł Kordybacha i Grzegorz Winnicki (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie), omówili *Nowe przestrzenie bibliotek publicznych województwa lubelskiego*. Zwrócili uwagę na główne źródła finansowania modernizacji bibliotek, m.in.: Rządowy Program Kultura+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” 2011–2015, Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa. Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2016–2020”, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013 oraz Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013. Następnie przeanalizowali liczbę inwestycji z programu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek” w podziale na województwa, wymieniając 27 w województwie lubelskim. Na wybranych przykładach zobrazowali nowe przestrzenie biblioteczne, np. MGBP w Kocku, GBP im. K. Zielińskiego w Modliborzycach, GBP w Jabloniu, GBP w Adamowie, MBP im. T. Zamoyńskiego w Tomaszowie Lubelskim, GBP w Wyrkach czy MGBP w Opolu Lubelskim, nakreślając koszt inwestycji modernizacji biblioteki, wkład własny i dotacje. Zdaniem prelegentów z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2016–2020” dofinansowanie uzyskało 176 projektów, w tym 10 z Lubelszczyzny. Podkreślili ważność działań WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie w zakresie pomocy w aranżacji wnętrza, konsultacji architektonicznych przed rozpoczęciem inwestycji oraz w trakcie ich realizacji, jak również pomocy w wypełnianiu wniosków aplikacyjnych.

Następnie Marta Frączek (Biblioteka u Kazimierza w Modliborzycach) w wystąpieniu *Biblioteka u Kazimierza w Modliborzycach... więcej niż myślisz!* skupiła się na zaprezentowaniu prac związanych z powstaniem nowej placówki bibliotecznej, w tym kosztach inwestycji oraz dotacji na rzecz biblioteki z Programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Kultura+ Priorytet „Biblioteka + Infrastruktura Bibliotek” oraz dotacji własnej ze środków budżetu Gminy Modliborzyce. Ponadto zaprezentowała aranżację wnętrza biblioteki oraz jej usługi i działalność na rzecz społeczności.

Punktem wyjścia dla rozważań Edyty Tomaszek (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie) stało się pytanie *Jak modernizacja Wydzia-*

tu Zbiorów Audiowizualnych PBW im. KEN w Lublinie wpłynęła na wzrost jakości usług bibliotecznych i satysfakcję klientów? Prelegentka omówiła zbiory gromadzone przez Wydział, a mianowicie: multimedia, gry planszowe i edukacyjne, płyty (CD, analogowe), zbiory ilustracyjne, taśmy magnetofonowe i przezroczca, jak również przedstawiła zmiany w aranżacji wnętrza.

Kolejne referentki, Anastazja Karpińska-Śniechowska i Renata Birska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie), w wystąpieniu *Czy lifting starego budynku biblioteki daje w rezultacie NOWĄ BIBLIOTEKĘ? – na podstawie doświadczeń Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie* zaprezentowały genezę lokalizacji biblioteki, jej adaptację przy ul. Szkolnej w latach 1998–2000, jak również nową koncepcję działania Filii Studenckiej i jego wpływ na Bibliotekę Główną w latach 2016–2018. Podkreśliły wagę Strefy Relaksu – przestrzeni – dostosowanej do potrzeb studentów, dzięki odpowiednim meblom, materiałom edukacyjnym, uatrakcyjniającej pobyt w placówce. Omówiły projekt Czytelni Multimedialnej – Centrum Symulacji Medycznej, której zadaniem było stworzenie przyjaznej, otwartej i funkcjonalnej przestrzeni sprzyjającej kontaktom społeczności akademickiej w bibliotece. Prelegentki zauważyły, iż adaptacja starych pomieszczeń do nowych wymagań jest dużo trudniejsza niż nowo projektowanych. Związane jest to z wieloma ograniczeniami technicznymi i nie zawsze nowatorskie pomysły są możliwe do zrealizowania. Zobrazowały zmiany, jakie nastąpiły w budynku biblioteki, a mianowicie: budynek został dostosowany do użytku osób niepełnosprawnych, zoptymalizowano warunki przechowywania zbiorów w magazynach, zainstalowano nowe regały przesuwane. Ostatnie wystąpienie pt. *Użytkownik i bibliotekarz Politechniki Lubelskiej w nowej przestrzeni – cztery lata doświadczeń w budynku CIiZT* wygłosili Katarzyna Weinper i Łukasz Tomczak (Biblioteka Politechniki Lubelskiej/LUT Library). Referenci skupili się na wstępnym projekcie adaptacji pomieszczeń Biblioteki PL, jej strukturze organizacyjnej, roli bibliotekarza i użytkownika w nowej przestrzeni bibliotecznej oraz organizowanych wydarzeniach. Jako biblioteka akademicka o charakterze hybrydowym, udostępnia zasoby drukowane i elektroniczne, umożliwia spotkanie w wirtualnej i realnej rzeczywistości, zaś przestrzeń wirtualna ma nieograniczoną powierzchnię, można ją dowolnie aranżować, oferując wirtualny spacer po kampusie, dostęp do elektronicznych źródeł wiedzy.

Podsumowaniem obrad był panel dyskusyjny pod hasłem: *Nowe przestrzenie biblioteczne/nowe funkcjonalności i ich wpływ na użytkowników*, w którym moderatorzy, dr Renata Malesa oraz dr Krystyna Kwapisiewicz-Hudzik, we wspólnej debacie z uczestnikami Forum zastanawiały się m.in. nad zagadnieniem centralizowania i scalania liczby czytelni w budynkach bibliotek, jak również wpływie nowej przestrzeni bibliotecznej na zwiększenie czytelnictwa. Ponadto poruszono zagadnienie finansowania modernizacji bibliotek różnego typu, jednocześnie prezentując komfortowe przestrzenie fizyczne i wirtualne,

dostosowane do zindywidualizowanych potrzeb użytkowników, nowoczesnych stylów edukacji oraz nowych technologii.

Biblioteki akademickie tworzą interaktywne środowiska naukowe, połączone z efektywną integracją usług bibliotecznych opartą na najnowszych technologiach. Sposób ukształtowania przestrzeni, organizacja zbiorów i usług bibliotecznych służą realizacji popularnej w świecie idei biblioteki otwartej, bez barier przestrzennych i organizacyjnych. Często są to multimedialne centra edukacyjne sprzyjające działalności naukowej i dydaktycznej o zaawansowanym technologicznie środowisku; służą wydziałom, uczelni oraz szerszej publiczności. Oferują kompleksy konferencyjne, różnorodne miejsca do uczenia się i nauczania oraz strefy usługowo-rekreacyjne sprzyjające kontaktom i ludzkim interakcjom.

Biblioteki zapewniają użytkownikom zróżnicowane środowisko oraz przyjazne wnętrza, wspierające różne formy i style uczenia się. Przejście od „biblioteki obsługującej” do „uczącej”, od tradycyjnej koncepcji biblioteki jako repozytorium do wielofunkcyjnej przestrzeni o bogatej ofercie usług, wpłynęło na jakość i ukształtowanie jej przestrzeni. Przystosowanie biblioteki do zmian otoczenia to uświadomienie potrzeb użytkowników, a także dostosowanie do nich nowej oferty usług. Wiąże się to z elastycznym podejściem do zachodzących zmian oraz nową organizacją przestrzeni.

Jak podkreślono w trakcie dyskusji, w ostatnich latach przeobrażeniom podlega model uczestnictwa w kulturze oraz sposób funkcjonowania bibliotek. Nowe wyzwania generują nowe potrzeby w obszarze aranżacji przestrzeni oraz promocji nowatorskich usług. Podsumowaniem rozważań niech będą słowa Elżbiety Barbary Zyberty:

cechą charakterystyczną współczesnych bibliotek, idących z duchem czasu są ich zdolności adaptacyjne do dokonujących się różnorodnych przeobrażeń zewnętrznych, skutkujące zmianami w funkcjonowaniu i prowadzonej działalności, których celem jest zwiększenie efektywności i jakości w obsłudze użytkowników (2008, s. 21).

Wszystkie wystąpienia referentów oraz dyskusja cieszyły się dużym zainteresowaniem i popularnością wśród uczestników. O sukcesie VI Lubelskiego Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy zdecydował zarówno aktualny temat konferencji, trafny dobór referatów, jak i duże zaangażowanie partnerów Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. Uczestnicy Forum podkreślali zasadność organizowania podobnych spotkań, które umożliwiają wymianę wiedzy i doświadczeń. Dla Instytutu wydarzenie było okazją do zacieśnienia współpracy z pracodawcami i przedyskutowania kwestii dotyczących infrastruktury bibliotek, ewolucji przestrzeni bibliotecznej i jej wpływu na jakość usług oraz wizerunek placówek. Niewątpliwie Forum przyczynia się do integracji środowiska bibliologów, informatologów i bibliotekarzy z Lublina i Lubelszczyzny.

Bibliografia

- Adaszyńska, Ewa (2018). Przestrzeń bibliotek - jej aspekty i przeobrażenia. W: S. Baran, K. Bikowska (red. nauk.), *Ewolucja przestrzeni bibliotecznej. Od założenia do praktyki*, (s. 15–38). Olsztyn: Biblioteka Uniwersytecka UWM.
- Faulkner-Brown, Harry (1997). Some thoughts on the design of major library buildings. In: *Intelligent Library Buildings: Proceedings of the tenth seminar of the IFLA Section on Library Buildings and Equipment, The City Library of The Hague (Netherlands), Sunday 24 August 1997 to Friday 29 August 1997*. (pp. 9–26). Pobrane 19 kwietnia 2019, z: <https://archive.ifla.org/VII/s20/rep/intlib.pdf>
- Has-Tokarz, Alicja & Malesa, Renata (2015a). „Nowoczesna biblioteka – nowoczesny bibliotekarz”, I Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy. *Wiadomości Uniwersyteckie*, 3–4, 34–35.
- Has-Tokarz, Alicja & Malesa, Renata (2015b). II Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy. *Wiadomości Uniwersyteckie*, 9, 40–41.
- Has-Tokarz, Alicja & Malesa, Renata (2016). Lubelskie Fora Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy jako przestrzeń dyskusji nad wyzwaniem dla bibliotek w epoce cyfryzacji i nowych mediów. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, 1, 277–285.
- Hohmann, Tina (2006). New Aspects of Library Design. *LIBER Quarterly*, 16 (2). Pobrane 19 kwietnia 2019, z: <https://www.liberquarterly.eu/articles/10.18352/lq.7841/>
- McDonald, Andrew (2006). The Ten Commandments revisited: the Qualities of Good Library Space. *LIBER Quarterly*, 16 (2). Pobrane 19 kwietnia 2019, z: <https://www.liberquarterly.eu/articles/10.18352/lq.7840/>
- Piechota, Grażyna (2017). IV Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy „Biblioteki partnerem – partnerzy dla bibliotek: modele – strategie – korzyści” (Lublin, 2 marca 2017 roku). *Folia Bibliologica*, 59, 315–322.
- Piechota, Grażyna (2018). V Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy pt: Biblioteka wielokulturowa – wielokulturowość w bibliotece. Użytkownicy – zbiory – usługi, 22 marca 2018. *Wiadomości Uniwersyteckie*, 4, 31–33.
- Szczygłowska, Lidia (2013). Architektura bibliotek., W: M. Wojciechowska (red.), *Fizyczna przestrzeń bibliotek*, (s. 22–39). Gdańsk: Oficyna Wydawnicza Edward Mitek.
- Zybert, Elżbieta Barbara (2008). Biblioteki we współczesnych społeczeństwach krajów rozwiniętych. W: J. Sadowska (red.), *Przyszłość bibliotek w Polsce*, (s. 36–47). Warszawa: Wydawnictwo SBP.